

Т. В. Пашалюк,
настаўніца пачатковых класаў
Пагост-Загародскай СШ
імя славянскіх асветнікаў Кірыла і Мяфодзія
Пінскага раёна
С. Ф. Рабкавец,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры
Пагост-Загародскай СШ
імя славянскіх асветнікаў Кірыла і Мяфодзія
Пінскага раёна

Каб беларускае слова загучала

Інтэграванае пазакласнае мерапрыемства для вучняў 3 і 7 класаў па беларускай літаратуры

*Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне яна вечна жывая,
Як раса, як сляза, як зара*
П. Панчанка

І настаўнікі, і бацькі ў адзін голас сцвярджаюць, што ў апошні час знікла цікавасць да кнігі і асабліва да твораў на беларускай мове. Дзеці не могуць выказаць свае меркаванні і пажаданні на роднай мове. Ім нават лягчэй і цікавей размаўляць на мове камп'ютара. Задача настаўніка: зрабіць так, каб беларускае слова загучала, загаварыла з новай сілай.

У нашай школе вядзецца вялікая работа ў дадзеным накірунку. І самай эфектыўнай формай работы з'яўляецца правядзенне інтэграваных заняткаў. Малодшыя школьнікі вельмі рады, калі да іх у госці прыходзяць старэйшыя сябры. Звычайна гэта былыя вучні іх настаўніцы, а разам з імі прыходзіць і будучая настаўніца беларускай мовы, вось табе і пераемнасць у навучанні. Дзецям лягчэй і цікавей успрымаць роднае слова з вуснаў сяброў, якія асабістым прыкладам паказваюць прыгажосць, мілагучнасць, яркасць і пяшчоту, якую нясуць словы па-беларуску.

Дадзены матэрыял можна выкарыстоўваць як на ўроках пазакласнага чытання, так і ў пазакласнай рабоце ўвогуле.

Мэта: абуджэнне і падтрыманне ў вучняў цікавасці да вывучэння роднай мовы; выхаванне пачуцця гонару за мову беларускага народа і паважлівых адносінаў да яе.

Абсталяванне: мультымедыяная ўстаноўка, выстава кніг, партрэты пісьменнікаў, заданні на картках, музычнае суправаджэнне

Настаўнік 1. Добры дзень, дзеці! Добры дзень, паважаныя госці!

Сёння мы сабраліся, каб пагаварыць аб роднай мове.

Тэма нашай сустрэчы «Мову родную шануйце!» А сустрэча павінна быць цудоўнай. Само надвор'е спрыяе гэтаму.

- Якая мова з'яўляецца для нас роднай?

- Так. Мы з вамі жывём у Беларусі. Беларусь – наша Радзіма. Тут мы вучымся, тут будзем працаваць. Тут жывуць нашы мамы, таты, дзядулі і бабулі. Кожны чалавек павінен ведаць сваю мову, яе гісторыю. А гісторыя нашай мовы няпростая і цікавая. Незвычайнай будзе і сённяшняя наша сустрэча. Да нас у госці завітаў 7 клас – нашы вожыкі. Яны зрабяць наш занятак больш цікавым і разнастайным, а разам з імі і ваша будучая настаўніца беларускай мовы і літаратуры.

Зачытванне эпіграфа і разважанне:

- А ці пагодзіцеся вы з тым, што беларуская мова аджывае свой век? А можа, наадварот, яна вечна жывая, ёй ніколі не знікнуць? (*Адказы дзяцей.*) Так, меркаванні розныя.

Давайце на нашым занятку і праверым.

Дзеткі, мне здаецца, што хтосьці стукаецца да нас у дзверы?

(*Прыход дзеда*)

Дзед.

Добры дзень! Добры дзень! Колькі ж вас тут сабралася! Ах, якія ў вас тут дзяўчынкі, як кветачкі, а хлопчыкі якія! Я – дзед Абыдзісвет. Як бачыце, я ўжо вельмі стары, нават не помню, колькі мне год. Вельмі люблю я падарожнічаць. Люблю паглядзець, як нашы людзейкі жывуць, як вучацца дзеці. Ці цікаваяца роднай мовай? За тое і прызвалі мяне дзед Абыдзісвет. Вось і да вас прыйшоў з падарункам. А вось які падарунак у торбачцы, вы здагадаецеся, калі адгадаеце загадку.

Хоць сама яна нямая –

З чалавекам размаўляе. (Кніга)

- Малайцы. Той, хто чытае кнігі, шмат чаго ведае. І жыць яму веселей і цікавей. А самыя цікавыя і добрыя кнігі на мове нашых дзядоў і прадзедаў – беларускай мове. Ці згодні вы са мной?

А ці ведаеце вы, як узнікла наша мова? Тады паслухайце. (*Паданне паводле твора А. Вольскага.*)

Настаўнік 2. Прысядзь, дзед, адпачні.

А ці ведаеце вы, хто надрукаваў самую першую кнігу на беларускай мове?

Так. Адзін разумны і мудры чалавек, якога звалі Францыск Скарына, надрукаваў першую кнігу на беларускай мове. Зараз – праз 500 гадоў – кнігі Скарыны можна знайсці ў нас толькі ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Але на звычайных паліцах іх там не ўбачыш. Гэтыя кнігі захоўваюцца ў спецыяльных памяшканнях, дзе заўсёды падтрымліваюцца пэўныя тэмпература і ступень вільготнасці, каб старая папера і друк маглі захавацца як мага даўжэй.

Давайце паглядзім, як гэта адбываецца. А ты, дзед, прысядзь, калі ласка

(Прагляд відэароліка)

Настаўнік 1. Хацелася б вам пабываць у Нацыянальнай бібліятэцы? Падрасціце крышачку. І мы абавязкова туды наведаемся. Кожны грамадзянін павінен пабываць у гэтым храме навукі.

А вы, дзеці, сябруеце з кнігай?

Раскажыце, аб чым можна даведацца з кніг. *(Выказванні дзяцей)* А як трэба абыходзіцца з кнігай? *(Выказванні дзяцей)*

Вельмі баіцца кніга тых, хто малюе на старонках і выразае з кніг малюнкі.

- А вы любіце чытаць па-беларуску? Я ўпэўнена, што ў вас ёсць любімыя творы на роднай мове! Хто жадае нас парадаваць і пазнаёміць з творамі беларускіх аўтараў, а можа народнай творчасцю.

- Пачнем са старэйшых, больш смелых і ўпэўненых.

(Вучаніца 7 класа чытае байку М. Танка «Журавель і Чапля».)

А можа і пачаткоўцы нас здзівяць? *(Трэцякласніца чытае байку «Казёл і Муха».)*

- Ух, якія малайцы! Не толькі добра размаўляеце і адказваеце на беларускай мове, але і сапраўдныя артысткі. Якія цікавыя байкі! Я ўпэўнена, што большая палова дзяцей пасля занятка пабяжыць у школьную ці сельскую бібліятэку за творамі на роднай мове.

Настаўнік 2.

- Нашы дзеці не толькі ведаюць і любяць творы беларускіх пісьменнікаў, але і самі – выдатныя складальнікі твораў. Паслухайце казку дзяўчынкі-трэцякласніцы.

«Лясная спрэчка»

Сустрэліся асеннім ранкам на лясной палянцы Вавёрка і Заяц.

Заспрачаліся. Вавёрка хваліць восень, а Заяц лае.

- Восень – прыгожая пара! Лісточкі на дрэвах рознакаляровыя: жоўтыя, чырвоныя, аранжавыя! – гаворыць Вавёрка.

- Ага, пахмурна, дождж імжыць, холадна, бр-р, – пярэчыць Заяц.

- Можна ад дажджу схавацца ва ўтульнае дупло, – дадае Вавёрка. – Там цёпла.

- Ага, а есці няма чаго, трава пажоўкла. Грызці сабе кару з дрэў і ўсё, – скардзіцца Заяц.

- А ты грыбочкаў ды спелых ягад насушы ды ў дупло палажы, – вучыць Вавёрка.

- Канешне, я ж па дрэвах не скачу, грыбоў не ем, ды і хаткі ў мяне няма, – панура гаворыць Заяц.

На гэтую размову выйшаў на лясную паляну Мядзведзь.

- Чаго вы тут спрачаецеся? Чаго крычыце? – пытаецца Мядзведзь.

- Ды вось Заяц лае восень, а мне яна падабаецца, – адказвае Вавёрка. – А ты любіш восень, Касалапы?

- А я люблю паспаць. Таму я люблю зіму. Залезеш ў бярог і толькі лапу пасмоктваеш, – адказаў Міша.

Адсюль вывад: кожнаму свая пара любя.

Настаўнік 2.

- Дзеці! Якіх беларускіх пісьменнікаў вы ведаеце?

- З якімі творамі Янкі Купалы і Якуба Коласа вы знаёмы?

Я. Купала і Я. Колас з'яўляюцца прадаўжальнікамі справы Францыска Скарыны і іншых таленавітых беларусаў. Дзякуючы ім, беларуская мова зазьяла ўсімі фарбамі вясёлкі.

У гэтым годзе ва ўсёй Беларусі святкуюць 135-годдзе з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа.

Ёсць людзі, якія прыходзяць на зямлю, як пасланцы нябёсаў і пакідаюць зорны след у вечнасці. Гэта Я. Купала і Я. Колас.

Паслухайце прысвячэнне гэтым пісьменнікам (*Вучань 7 класа чытае вершы*).

Настаўнік 2.

Колас...

Купала...

у гуках імён іх люлянку я чую,

Якую матуля калісь

Над калыскай маёй спявала –

Колас.

Купала...

Давайце паслухаем калыханку або люлянку, якую нам усім у дзяцінстве спявала маці.
(*Сямікласніца спявае калыханку*)

Дзед. Цудоўна, цудоўна! Як прыемна слухаць родную мову!

Але, мае даражэнькія, я ўжо стаміўся. Можа крышачку адпачнём? Давайце разамнемся. Ды ўспомнім добрую народную песню.

Фізкультхвілінка. (Песня «Ох, і сеяла Ульяніца лянок...»)

Дзед **Абыдзісвет.** І спяваеце, і чытаеце на роднай мове.

Малайцы!

Настаўнік 1. Паважаны дзед, а мы яшчэ і гуляць любім.

Не проста будзем мы гуляць,

а на роднай мове размаўляць.

- Давайце ўспомнім, што такое прыказка?

Прыказка – гэта кароткае, але вельмі мудрае выказванне. Вучыць нас думаць, разважаць.

Яны – наша багацце, таму мы з імі знаёмімся і захоўваем іх.

Давайце праверым, як вы ведаеце прыказкі?

У вас на партах ляжаць канверты, дзе знаходзяцца асобныя словы. Калі вы зложыце словы ў пэўным парадку, то ў вас атрымаецца трапнае народнае выказванне.

Для сёмага класа заданне больш ускладненае: са складоў скласці тую ж самую прыказку.

- Як вы разумеце яе сэнс?

(*Кнігі чытаем – свет адкрываем*).

- А якія яшчэ прыказкі вы ведаеце? (*Дзеці называюць прыказкі*.)

- Вы гаварылі, што ведаеце творы беларускіх аўтараў. Зараз праверым. Паслухайце невялічкую гісторыю. Адно слова – імя галоўнай гераіні казкі М.Багдановіча, села на

карусель. Раскруцілі яго, а слова слаба трымалася. Пападалі літаркі, рассыпаліся. Ваша задача – правільна размясціць пялёсткі-літары. Тады прачытаеце імя галоўнай гераіні казкі Максіма Багдановіча.

(«Мушка - зелянушка і камарык – насаты тварык»).

Настаўнік 2

А з сёмым класам мы пагуляем у гульні «У каралеўстве крывых люстэркаў». У «Каралеўства крывых люстэркаў» трапіла літаратурная казка аднаго аўтара. Як вядома, у гэтым каралеўстве ўсё рабілася наадварот. Нават імёны чыталіся не злева направа, а справа налева.

Вам трэба назваць казку і аўтара, якая апынулася ў каралеўстве.

(Казка М. Багдановіча «Музыка»)

Максім Багдановіч – гэта яшчэ адзін слаўны сын Беларусі, які большую частку свайго жыцця пражыў за мяжой, а гаварыў, думаў і пісаў па-беларуску. *(Паказ партрэта М. Багдановіча)*

Дзед.

Ну, дзеткі, вы і малайцы. Хоць я і стаміўся ў дарозе, і ногі баляць, але я не шкадую, што менавіта да вас трапіў на занятак, прысвечаны роднай мове. Але, як вядома, усё добрае хутка заканчваецца. Надышоў час развітвацца. Мяне чакаюць у другіх школах. Пспехаў вам.

Настаўнік 1. Да пабачэння, дзед. Часцей заходзь да нас.

І дзед развітаўся з намі. І падарожжа па краіне беларускай мовы заканчваецца.

Дык, якая ж наша мова? *(Выказванні дзяцей.)*

Беларуская мова – вобразная, вольная, пярэчая.

Ільняная і жытнёвая. Сялянская.

Баравая ў казачнай красе.

Старажытная і самая славянская.

Светлая, як травы ў расе,

Вобразная, вольная, пярэчая,

Мова беларуская мая!

Вы добра ведаеце беларускіх пісьменнікаў, іх творы, прыгожа адказваеце па-беларуску, спяваеце, звяртаецеся да народнай творчасці. Адсюль вынікае, што наша мова не аджывае свой век, не знікае яна. Для нас яна вечна жывая. Помніце словы Францішка Багушэвіча: «Пакуль жыве мова – датуль жыве і народ!».

Настаўнік 2.

Хто б ты ні быў: жанчына ці мужчына, студэнт ці рабочы, настаўнік ці вайсковец, інжынер ці бізнесмен – ведай, што найлепшы твой скарб – БЕЛАРУСКАЯ МОВА!